

Fungování dětského domova z pohledu ředitele

Lenka Srcháčková

Bakalářská práce
2010

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Lenka SRCHÁČKOVÁ

Studijní program: B 7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika

Téma práce: Fungování dětského domova z pohledu ředitele

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvalitativního výzkumu.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HARTL, P., HARTLOVÁ, H. Psychologický slovník. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X

MATOUŠEK, O., a kol. Základy sociální práce. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-473-7

MATOUŠEK, O., a kol. Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi. Praha : Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X

KRAUS, B. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008, ISBN 978-80-7367-383-3
Zákon č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Štefan Chudý, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

15. února 2010

Termín odevzdání bakalářské práce:

7. května 2010

Ve Zlíně dne 15. února 2010

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 7. 5. 2010

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací.

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Dizertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výtisky, optiky nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že osvědčením práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, nýbrž-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě díla vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní díla:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělení svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výsledku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložil, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídnou k výši výsledku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce je zaměřená na dětské domovy. První část se zabývá právní úpravou, současnou situací a výhledem do budoucna, v praktické části jsou rozebírány názory přímo ředitelů dětských domovů ve Zlínském kraji.

Klíčová slova: Dětský domov, ústavní výchova, ochranná výchova

ABSTRACT

This bachelor work focuses on children's homes. The first part deals with the enactment, present state and outlook for the future, the second part analyses the opinions of children's homes directors in Zlin region.

Keywords: Children's home, institutional education, juvenile correctional education

Zde bych ráda poděkovala nejdříve Mgr. Štefanu Chudému, Ph.D. za odborné vedení, rady a podněty při přípravě a samotné realizaci této bakalářské práce a dále také všem ředitelům dětských domovů za jejich spolupráci při výzkumu.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

I	OBSAH	8
II	ÚVOD	10
III	I.	11
IV	TEORETICKÁ ČÁST	11
V	1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ A PRÁVNÍ ÚPRAVA DĚTSKÉHO DOMOVA	12
1.1	PRÁVNÍ ÚPRAVA	13
1.1.1	PRACOVNÍCI	14
1.1.2	PRÁVA A POVINNOSTI DĚTÍ	15
1.1.3	PRÁVA A POVINNOSTI ŘEDITELE	15
1.1.4	PRÁVA A POVINNOSTI RODIČŮ	16
1.1.5	ÚHRADA PÉČE, KAPESNÉ, OSOBNÍ DARY, VĚCNÁ POMOC	16
1.2	SOUČASNOST	17
VI	2 PROGNÓZA	20
VII	II.	22
VIII	PRAKTICKÁ ČÁST	22
IX	3 ZÁKLADNÍ INFORMACE O VÝZKUMU	23
3.1	VÝZKUMNÝ PROBLÉM	23
3.1.1	DÍLČÍ VÝZKUMNÉ PROBLÉMY	23
3.2	CÍLE VÝZKUMU	23
3.3	METODIKA VÝZKUMU	23
3.3.1	PŘEDPOKLADY ZÁVĚRŮ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ.....	25
3.3.2	VÝZKUMNÝ VZOREK	25
3.4	ČASOVÝ PLÁN A HARMONOGRAM VÝZKUMU	26
3.5	PŘEDVÝZKUM	26
3.6	POPIS VÝZKUMU	26
X	4 REALIZACE VÝZKUMU	28
4.1	HLAVNÍ VÝZKUM	28
4.2	ANALÝZA A INTERPRETACE DAT Z HLAVNÍHO VÝZKUMU	28
4.2.1	KVANTITATIVNÍ A OBSAHOVÁ ANALÝZA	28
4.2.2	KVANTITATIVNÍ A KVALITATIVNÍ ANALÝZA	29
XI	ZÁVĚR	36
XII	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	37

XIII SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	39
XIV SEZNAM OBRÁZKŮ.....	40
XV SEZNAM TABULEK.....	41
XVI SEZNAM PŘÍLOH.....	42

ÚVOD

O problematiku dětských domovů se více zajímám teprve zhruba rok a půl, ale již dříve jsem nějaké povědomí o těchto zařízeních měla. Ať už proto, že jsem se v rámci předešlého studia seznamovala s rodinným právem a s tím souvisejícím náhradním rodičovstvím, nebo proto, že na základní škole jedna ze spolužaček byla z dětského domova.

Nejvýraznější impuls pro mne ale bylo setkání s ročními dvojčaty, které si vzal do pěstounské péče můj kamarád s manželkou a později přečtení knihy od Terezy Boučkové Rok kohouta, kde autorka popisuje život s dvěma adoptovanými kluky romského původu. Její původně „vymodlená“ rodina se v době dospívání kluků rozpadne. Jak to dopadlo v rodině kamaráda nevím, brzy se odstěhovali na druhou stranu republiky a nemám o nich žádné zprávy.

O tom, že dětský domov není ideální destinace pro děti, snad nepochybuje nikdo, ale na druhou stranu pro spoustu dětí je to jediná možnost. V této práci se tedy budu zabývat vůbec samotnou institucí dětského domova, jeho právní úpravou, možnostmi do budoucna a v praktické části pohledem několika ředitelů na fungování dětského domova, na související problémy, ale také jejich vizí, co by se do budoucna mělo změnit.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ A PRÁVNÍ ÚPRAVA DĚTSKÉHO DOMOVA

V současné době je v České republice 151 dětských domovů a 31 dětských domovů se školou. Každý rok opouští dětský domov více než 700 mladých lidí. Zapadnutí do společnosti a hledání bydlení a práce je pro ně velmi obtížné. Z výzkumů i praxe vyplývá, že lidé, kteří prožili velkou část dětství v ústavu, mají problém s navazováním trvalých a kvalitních mezilidských vztahů, nezvládají plnění své rodičovské role, jejich děti jsou často zanedbávány nebo končí opět v ústavní výchově. Dalším problémem je jejich nízký stupeň vzdělání, často jsou pouze vyučeni, ačkoli by měli na víc.

Dle Matouška (2005) děti vychovávané v ústavních zařízeních se stávají obětí deprivacních vlivů disponujících k sociálnímu selhání, pobyt v ústavním zařízení dítě hendikepuje. S hledáním bydlení a práce po odchodu z ústavu svěřencům pomáhají nestátní domy na půl cesty nebo komunitní byty (malé jednotky v běžné městské zástavbě, v nichž několik mladých lidí bydlí s vychovateli), je jich však nedostatek a ústavní deprivace odstranit nemožnou.

Dětský domov je institucionalizované náhradní řešení skutečného domova dítěte, kde je dítěti poskytována péče a výchova, nikoli však rodičovská láska. Děti jsou zde umístěny rozhodnutím soudu o ústavní výchově nebo o ochranné výchově.

Ústavní výchova může být soudem nařízena v případě, jestliže je výchova dítěte vážně ohrožena nebo vážně narušena a jiná výchovná opatření nevedla k nápravě nebo jestliže z jiných závažných důvodů nemohou rodiče výchovu dítěte zabezpečit. Z důležitých důvodů může být prodloužena až na jeden rok po dosažení zletilosti. (§ 46 zákona o rodině)

Ochranná výchova je jedno z ochranných opatření dané trestním zákoníkem (zákon č. 40/2009 Sb.), ale její ukládání upravuje zákon o soudnictví ve věcech mládeže – zákon č. 218/2003 Sb. Cituji dle § 22 odst. 1 tohoto zákona:

„Soud pro mládež může mladistvému uložit ochrannou výchovu, pokud

- a) výchovu mladistvého není náležitě postaráno a nedostatek řádné výchovy nelze odstranit v jeho vlastní rodině nebo v rodině, v níž žije,
- b) dosavadní výchova mladistvého byla zanedbána, nebo
- c) prostředí, v němž mladistvý žije, neposkytuje záruku jeho náležité výchovy,

a nepostačuje uložení výchovných opatření.“

Ochranná výchova může trvat dle potřeby až do osmnácti let mladistvého, ale soud ji může prodloužit do dovršení devatenácti let (§ 22 odst. 2).

1.1 Právní úprava

Působení a existence dětských domovů je upravena v zákoně č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Dle tohoto zákona mezi školská zařízení vykonávající ústavní výchovu nebo ochrannou výchovu patří kromě diagnostického ústavu a výchovného ústavu právě dětský domov a dětský domov se školou.

Účelem dětského domova je zajišťovat péči o děti, zpravidla ve věku od 3 do 18 let, s nařízenou ústavní výchovou, které nemají závažné poruchy chování. Má poskytovat těmto dětem náhradní výchovnou péči v zájmu jejich zdravého vývoje, řádné výchovy a vzdělávání, vytvářet podmínky podporující sebedůvěru dítěte, rozvíjet citovou stránku jeho osobnosti a umožňovat aktivní účast dítěte ve společnosti.

Kromě nezletilých dětí je možné umístit do dětského domova také nezletilé matky spolu s jejich dětmi a také děti, které nejsou občany České republiky a splňují podmínky stanovené zákonem o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb.

Do dětského domova se školou jsou přijímány děti, případně nezletilé matky, s nařízenou ústavní výchovou, mají-li závažné poruchy chování, nebo které pro svou přechodnou nebo trvalou duševní poruchu vyžadují výchovně léčebnou péči, nebo s uloženou ochrannou výchovou, a nemohou být vzdělávány v klasické škole, která není součástí dětského domova. Do tohoto typu domova mohou být umísťovány děti zpravidla až od 6 let do ukončení povinné školní docházky. (§ 13)

Existují i případy, kdy dítě do dětského domova není přijato. A to, když trpí nemocí v akutním stádiu, včetně psychiatrického onemocnění, nebo je pod vlivem alkoholu či jiné návykové látky a podle lékaře vyžaduje odbornou zdravotní péči, dále dítě, které je bacilonosič nebo kterému bylo uloženo karanténní opatření.

Obecně dětský domov poskytuje péči jinak poskytovanou rodiči nebo jinými osobami, kterým bylo dítě svěřeno do výchovy. Jde tedy o stravování, ubytování, ošacení, učební potřeby a pomůcky, úhrada nezbytně nutných nákladů na vzdělávání, úhrada nákladů na zdravotní péči, léčiva a zdravotnické prostředky, které nejsou hrazeny ze zdravotního pojištění (pokud nebyla péče vyžádána zákonnými zástupci dítěte), kapesné, osobní dary a věcná pomoc při odchodu zletilých z dětského domova, úhrada nákladů na dopravu do sídla školy. Dále mohou být dětem hrazeny potřeby pro využití volného času a rekreaci, náklady na kulturní, uměleckou, sportovní a oddechovou činnost, náklady na soutěžní akce, rekreace, na dopravu k osobám odpovědným za výchovu.

Základní organizační jednotkou pro práci s dětmi je rodinná skupina. Tvoří ji nejméně 6 a nejvíce 8 dětí, v dětském domově se školou nejméně 5 a nejvíce 8, zpravidla různého věku a pohlaví. Sourozenci se ve většině případů zařazují do jedné rodinné skupiny. V jedné budově či více budovách v jednom areálu dětského domova lze zřídit nejméně 2 a nejvíce 6 rodinných skupin. Provoz rodinné skupiny je podrobněji upraven vyhláškou č. 438/2006 Sb.

V dětském domově je nepřetržitý celoroční provoz, dočasně může být omezen nebo přerušen jen ze závažných důvodů na základě souhlasu ministerstva a za předpokladu, že péče o děti je řádně zajištěna.

1.1.1 Pracovníci

V dětských domovech pracují pedagogičtí a nepedagogičtí pracovníci. Pedagogičtí pracovníci vzdělávají a vychovávají děti v souladu s cíly výchovy a vzdělávání, stanovenými zákonem č. 109/2002 Sb. a dalšími předpisy.

Pedagogickým pracovníkem může být ten, kdo splňuje podmínky stanovené zákonem č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a podmínku psychické způsobilosti. Ta se zjišťuje psychologickým vyšetřením. Psychologický posudek je platný sedm let ode dne jeho vydání a je součástí osobního spisu pedagogického pracovníka. (§ 18)

Nepedagogickým pracovníkem se rozumí zaměstnanec, který vykonává jinou činnost než činnost pedagogického pracovníka a splňuje kvalifikační předpoklady a požadavky stanovené pro výkon povolání zvláštním právním předpisem nebo stanovené zaměstnavatelem.

Může jím být jen ten, kdo nebyl pravomocně odsouzen za úmyslný trestný čin, což prokáže výpisem z evidence Rejstříku trestů ne starším než tři měsíce. (§ 19)

1.1.2 Práva a povinnosti dětí

V § 20 zákona č. 109/2002 Sb. je uveden rozsáhlý výčet práv (16 bodů) a povinností (6 bodů) dítěte umístěného v dětském domově, ať už jde o právo na plné zaopatření, společné umístění se svými sourozenci, právo na informace, na přijímání návštěv apod. nebo naopak povinnost dodržovat stanovený pořádek, kázeň a předpisy.

Za prokázané porušení některé z povinností může být dítěti např. sníženo kapesné, odňata možnost účastnit se atraktivní činnosti nebo akce atd., a to se zkušební dobou až na 3 měsíce. Naopak za příkladné úsilí a výsledky při plnění povinností nebo za příkladný čin může být dítěti např. udělena věcná nebo finanční odměna, zvýšeno kapesné, povolena mimořádná návštěva kulturního zařízení, mimořádná vycházka atd. (§ 21)

V případě, že je třeba zklidnit agresivní dítě a stabilizovat jeho psychický stav, lze dítě starší 12 let v dětském domově se školou individuálně umístit do oddělené místnosti na dobu nejdéle 48 hodin v průběhu 1 měsíce, ale nejdéle na 12 hodin nepřetržitě. Během tohoto pobytu je dítěti poskytována péče odborného psychologického nebo terapeutického pracovníka v rozsahu nejméně 6 hodin denně. V zákoně je také upřesněno, co si sebou dítě může do oddělené místnosti vzít, jak často má být sledováno, co se eviduje v dokumentaci o průběhu pobytu dítěte v oddělené místnosti a co musí oddělená místnost mít.

1.1.3 Práva a povinnosti ředitele

Působnost ředitelů je upravena v § 23 až § 25 z. č. 109/2002 Sb. Také ředitel zařízení má stanovena svá práva a povinnosti, ale tentokrát povinnosti převyšují práva. Stará se o chod celého zařízení, zastupuje svěřené děti v běžných záležitostech, uvědomuje OSPOD o dětech vhodných pro osvojení nebo pěstounskou péči, rozhoduje o umístění dítěte nebo jeho přemístění či propuštění atd.

Nadřízeným správním orgánem ředitele je krajský úřad. Dozor nad dodržováním právních předpisů při výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy provádí pověřený státní zástupce státního zastupitelství, v jehož obvodu se dětský domov nachází.

Pokud ředitel poruší ustanovení výše uvedeného zákona, může mu ministerstvo uložit pokutu až do výše 50.000,- Kč. (§ 35)

1.1.4 Práva a povinnosti rodičů

Osobami odpovědnými za výchovu jsou zde myšleni zákonní zástupci dítěte. Mají právo na informace o dítěti, vyjadřovat se k návrhu na opatření zásadní důležitosti ve vztahu k dítěti, na udržování kontaktu s dítětem, nebrání-li tomu závažné okolnosti ohrožení dítěte, na poradenskou pomoc zařízení ve věcech výchovné péče o dítě a písemně požádat ředitele o povolení pobytu dítěte u sebe či jiných rodinných příslušníků.

V případě, že dítě bylo do dětského domova umístěno na základě rozhodnutí soudu, mají zákonní zástupci povinnost při předání dítěte předat současně příslušnou dokumentaci, zajistit doprovod dítěte mladšího 15 let v případech povolení jeho pobytu mimo dětský domov, seznámit se s vnitřním řádem domova a dodržovat jeho ustanovení, oznámit podstatné okolnosti pobytu dítěte u nich, předat dítěti umístěnému do dětského domova finanční částku jako kapesné, hradit náklady na zdravotní péči, léčiva a zdravotnické prostředky poskytnuté dítěti, které nejsou hrazeny ze zdravotního pojištění (pokud byly poskytovány na jejich žádost). (§ 26)

1.1.5 Úhrada péče, kapesné, osobní dary, věcná pomoc

Péče poskytovaná dítěti v dětském domově je hrazena různými způsoby a je upravena v § 27 až 29 zákona o ústavní výchově. Primárně jsou povinni hradit příspěvek na péči rodiče. Tzv. příspěvková základna činí 1.000,- Kč u dítěte do 6 let věku, 1.150,- Kč u dítěte od 6 do 10 let, 1.300,- Kč u dítěte od 10 do 15 let věku a 1.450,- Kč u dítěte staršího 15 let, to vše v případě, když se domovu vyplácí přídavek na dítě nebo pokud příspěvek hradí dítě. Pokud se nevyplácí, zvyšuje se příspěvková základna o součin příslušné částky podle věku dítěte a koeficientu 0,3. Výše příspěvku na úhradu péče o děti matek, umístěných v zařízení, činí za kalendářní měsíc 10 % z výše rodičovského příspěvku.

Pokud je dítě oboustranně osiřelé, z jeho sirotčího důchodu se na úhradu použije nejvýše 30 %. Pokud má dítě svůj pravidelný příjem, použije se část těchto příjmů převyšujících 50 % částky z příslušné příspěvkové základny. Rozdíl hradí rodiče. Rodiče se na hrazení příspěvku podílejí rovným dílem, ledaže by rodič doložil, že jeho příjem nebo příjem společně s ním posuzovaných osob po zaplacení příspěvku bude nižší než 1,5násobek životního mi-

nima. Pak se stanoví příspěvek v takové výši, aby 1,5násobek životního minima zůstal zachován. A pokud by takto stanovený příspěvek byl nižší než 100,- Kč, příspěvek se nestanoví.

Za dobu, po kterou je dítě na útěku, snižuje se výše příspěvku o 50 % za každý celý den, a za dobu, po kterou je dítě ve výkonu vazby nebo ve výkonu trestu odnětí svobody, se příspěvek nehradí.

Dětem, kterým se poskytuje plné přímé zaopatření, náleží kapesné. Jeho výše činí za kalendářní měsíc nejvíce 45 Kč u dítěte do 6 let věku, 120 Kč u dítěte od 6 do 10 let, 210 u dítěte od 10 do 15 let a 300 Kč u dítěte staršího 15 let. Kapesné se rozlišuje v jednotlivých případech podle výchovných hledisek stanovených vnitřním řádem zařízení. Samozřejmě kapesné dítěti nenáleží za dny, kdy je na útěku nebo je ve výkonu vazby nebo ve výkonu trestu odnětí svobody. (§ 31)

Dále těmto dětem poskytuje dětský domov dary k narozeninám, k úspěšnému ukončení studia a k jiným obvyklým příležitostem, a to až do výše příslušné příspěvkové základny.

Když dítě ukončuje pobyt v dětském domově, je možné podle jeho skutečné potřeby a podle hledisek stanovených vnitřním řádem mu poskytnout věcnou pomoc nebo jednorázový peněžitý příspěvek v hodnotě nejvýše 15.000 Kč. Dále se dítěti ve spolupráci s orgánem sociálně-právní ochrany dětí poskytne poradenská pomoc se zajištěním bydlení a práce a po opuštění dětského domova se mu poskytuje i poradenská pomoc při řešení tíživých životních situací. (§ 33)

1.2 Současnost

Dle Krause (2008) dětský domov by měl naplňovat určité cíle a funkce a skloubit přitom potřeby a požadavky společnosti i jednotlivců, což není jednoduchý úkol. Hlavními funkcemi zde jsou: funkce pečovatelská, výchovná a rekreační. Není pochyb o tom, že v osobnosti mladých lidí zanechá pobyt v dětském domově velkou stopu, a to spíše negativním směrem. Bohužel ze všech dosud shlednutých statistických tabulek vyplývá, že počet dětí umístěných v pobytových zařízeních, neustále narůstá.

Tabulka 1 Počty dětí v zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy ve školním roce 2003/2004 až 2008/2009

Zařízení	03/04	04/05	05/06	06/07	07/08	08/09	Rozdíl r. 03/04 a 08/09	%	Rozdíl r. 07/08 a 08/09	%
DD ¹	4 657	4 867	4 869	4 815	4 618	4 739	+82	1,76	+121	2,62
VÚ ²	1 544	1 479	1 420	1 404	1 430	1 546	+2	0,13	+116	8,11
DÚ ³	494	501	537	516	705	793	+299	60,53	+88	12,48
DDS ⁴	555	743	795	724	674	742	+187	33,69	+68	10,09
Celkem	7 250	7 590	7 621	7 459	7 427	7 820	+570	7,86	+393	5,29

Zdroj: Statistické tabulky Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy

(<http://www.msmt.cz>)

V následující tabulce nalezneme údaje o dětských domovech zřizovaných Zlínským krajem.

Tabulka 2 Přehled dětských domovů zřizovaných Zlínským krajem

Školské zařízení	2009/10		
	nejvyšší povolený počet svěřenců	počet rodinných buněk	počet svěřenců k 31.10.2009 (x)
Dětský domov Zlín	16	2	13
Dětský domov Vizovice	16	2	13
Dětský domov, Základní škola a Praktická škola Valašské Klobouky	32	4	28
Dětský domov Kroměříž	24	3	21
Dětský domov Uherské Hradiště	24	3	21
Dětský domov Uherský Ostroh	30	4	28

¹ Dětský domov

² Výchovný ústav

³ Dětský diagnostický ústav

⁴ Dětský domov se školou

Dětský domov Bojkovice	24	3	23
Dětský domov Valašské Meziříčí	24	3	22
Dětský domov a Základní škola Liptál	48	6	42
Dětský domov Zašová	24	3	22
Dětský domov a Základní škola Vizovice	16	2	13
Dětský domov, Základní škola speciální a Praktická škola Zlín	14 (16) od 23.11.2009	2	14
CELKEM	292	37	260

(x) počet svěřenců se průběžně mění podle aktuální situace a potřeby

Zdroj: Statistické tabulky Zlínského kraje (<http://www.zkola.cz>)

K tomuto seznamu musíme ještě přidat dětský domov v Bystřici pod Hostýnem, jehož zřizovatelem je stát. Celý název je Dětský domov se školou, základní škola a školní jídelna v Bystřici pod Hostýnem. Kapacita zařízení je 48 chlapců rozdělených do 6 rodinných skupin.

2 PROGNOZA

Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR je v současné době připravována novelizace zákona č. 109/2002 Sb., a to v návaznosti na Národní akční plán Transformace a sjednocení péče o ohrožené děti a Rámcovou koncepci transformace ústavní péče odbor prevence, speciálního školství a institucionální výchovy.

Také z výzkumu popsaném v praktické části této práce vyplývá, že ze strany ředitelů dětských domovů je velká poptávka po změnách v legislativě.

Již zmiňovaný Národní akční plán k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti (dále NAP) byl předložen na období 2009 až 2011. V něm navrhovaná opatření se týkají všech složek systému práce s ohroženými dětmi a rodinami bez ohledu na resort. Byly stanoveny tyto cíle:

- „zvýšení kvality práce a dostupnosti služeb pro ohrožené děti a rodiny – ukotvením společných standardů kvality péče o ohrožené děti, nastavení systému celoživotního vzdělávání pro pracovníky v systému péče o ohrožené děti, síťováním a optimalizací služeb pro ohrožené děti a rodiny, přenesením důrazu na primární prevenci, která zabrání zbytečnému, byť krátkodobému, umístování dětí do ústavní péče, optimalizací řízení, kontroly a financování péče o ohrožené děti,
- sjednocení postupu pracovníků při řešení konkrétní situace ohrožení dítěte – případová konference, individuální plán práce s klientem,
- snížení počtu dětí dlouhodobě umístěných ve všech typech ústavní péče posílením preventivní složky práce s ohroženým dítětem a rodinou, rozvojem podpůrných služeb pro ohrožené dítě a rodinu, navýšení počtu kvalifikovaných pracovníků,
- zvýšení životních šancí dětí, podpora rozvoje osobnosti dítěte, jeho nadání a rozumových i fyzických schopností v co nejširším objemu a zachování životní úrovně nezbytné pro jejich tělesný, duševní, duchovní, mravní a sociální vývoj.“ (Zdroj ze dne 31.3.2010 [<http://www.msmt.cz/socialni-programy/narodni-akcni-plan-k-transformaci-a-sjednoceni-systemu-pece>])

Součástí transformace je snaha zajistit bezpečné prostředí ve vlastních rodinách, dostatečný počet náhradních rodin a odbornou komplexní péči v zařízeních rodinného typu. Financování práce s ohroženými dětmi a rodinami má být sjednoceno a navázáno na kvalitu vyko-

návané práce. Dosud jsou jednotlivé formy práce s ohroženými dětmi hodnoceny podle odlišných kritérií a financování tak není navázáno na kvalitu a efektivitu poskytované péče. Z provedených analýz a porovnání vyplývá, že náhradní rodinná péče je významně levnější než péče ústavní a také kvalitnější a úspěšnější.

Cílem transformace institucionální péče o ohrožené děti je tedy rozšíření poskytovaných služeb směrem k poskytování komplexní, ucelené péče o dítě, podpora péče rodinného typu a podpora práce s rodinou dítěte umístěného v zařízení. Bude směřováno spíše k náhradní rodinné péči v menších, klasické rodině co nejvíce podobných zařízeních a uskupeních, co nejvíce integrovaných do okolního sociálního prostředí.

S tímto souvisí také připravovaný návrh zákona o dětském ochránci práv, který by byl zaměřen na problematiku dětí, včetně dětí v ústavní a ochranné výchově.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 ZÁKLADNÍ INFORMACE O VÝZKUMU

V této části bakalářské práce si autorka dává za cíl zjistit, jak se dívají samotní ředitelé dětských domovů na fungování těchto zařízení, s jakými problémy při výkonu své funkce se potýkají, co je trápí, co by rádi změnili. Zda tedy současná legislativa týkající se výkonu ústavní výchovy v dětských domovech funguje.

3.1 Výzkumný problém

Jaký je náhled ředitelů dětských domovů na fungování těchto zařízení? Jsou spokojeni se současnou legislativou?

3.1.1 Dílčí výzkumné problémy

Jaká je spokojenost či nespokojenost ředitelů s financováním dětských domovů?

Je vybírání příspěvku na péči poskytovanou dětem v dětských domovech od rodičů problematické?

Jeví se ředitelům dětských domovů současné nastavení kapesného jim svěřených dětí za dostačující?

Měla by se změnit legislativa ohledně dětských domovů, pokud ano, v čem?

Myslí si ředitelé dětských domovů, že dětský domov připraví své svěřence dostatečně pro samostatný život mimo toto zařízení?

Co ředitelé považují za nejpalčivější problém, se kterým si při řízení dětského domova setkávají?

3.2 Cíle výzkumu

Prvotním cílem v předvýzkumu bylo zjistit, jaké vědomosti o dětských domovech nebo pohled na věc mají laici. Posléze byl hlavní cíl výzkumu přetvořen na nalezení odpovědi na otázku, jak se ředitelé dětských domovů dívají na fungování těchto zařízení a co by případně chtěli změnit.

3.3 Metodika výzkumu

❖ Aplikovaný, empirický, kvantitativní výzkum

- ❖ Popisný výzkumný problém
- ❖ Dotazníkové šetření
- ❖ Záměrný výběr
- ❖ Technika: dotazník, analýza dat

Konstrukce výzkumného nástroje

Dotazníky byly s vysvětlením problému a prosbou o vyplnění zaslány ředitelům vybraných dětských domovů ve Zlínském kraji emailem. V dotazníku jsou použity otázky zejména otevřené a polootevřené, čtyři uzavřené a jedna škálová.

Tabulka 3 Design dotazníku

Typ otázky	Číslo položky
Uzavřená otázka	4, 8, 15, 18
Polootevřená otázka	10, 12, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24
Otevřená otázka	2, 3, 5, 6, 7, 9, 11, 13, 14, 16, 25, 26
Škálová otázka	1

Položka č.:

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 – sociologická, údaje o délce praxe respondenta a charakteristika dětského domova

8, 9, 10, 11, 12, 13 – zaměření na financování a sponzoring

14, 15, 16 – důvody odchodů zaměstnanců

17, 18 – názory na kapesné

19 – možnosti dětí po dosažení zletilosti v příslušném městě či obci

20, 21, 22, 23 – zjišťování názorů na současnou legislativu

24 – názory na kvalitu přípravy dětí pro samostatný život

25 – prostor pro nápady, co změnit v legislativě

26 – prostor pro vypsání nejpálčivějších problémů při řízení dětského domova

3.3.1 Předpoklady závěrů dotazníkového šetření

Pro zpracování výsledků výzkumu jsme si stanovili dílčí předpoklady těchto závěrů:

- a) Předpokládáme, že se projeví spíše nespokojenost ředitelů s financováním dětských domovů a problémy s vybíráním příspěvku na péči od rodičů, vzhledem k tomu, z jakých sociálních skupin nejčastěji končí děti v dětských domovech.
- b) Předpokládáme, že současné nastavení kapesného je řediteli dětských domovů považováno za dostačující, a že je prováděna kontrola jeho využití.
- c) Předpokládáme, že ředitelé dětských domovů nebudou spokojeni se současnou legislativou týkající se dětských domovů a chtěli by ji změnit.
- d) Předpokládáme, že ředitelé dětských domovů budou přesvědčeni, že dětský domov připraví jejich svěřence dostatečně pro samostatný život mimo toto zařízení.
- e) Předpokládáme, že největší problém ve fungování dětského domova budou jejich ředitelé vidět v nedostatku financí.

3.3.2 Výzkumný vzorek

- ❖ Základní soubor: Respondenti jsou ředitelé dětských domovů ve Zlínském kraji.
- ❖ Výběrový soubor: Záměrný výběr – losováním, kdy z třinácti dětských domovů bylo vybráno šest domovů.

Ředitelé vybraných domovů byli kontaktováni emailem a telefonicky. Jde o tyto dětské domovy a jejich ředitele:

- ❖ Dětský domov Kroměříž, U Sýpek 1306, 767 01 Kroměříž – Anna Hejná
- ❖ Dětský domov a školní jídelna Uherský Ostroh, Sokolovská 620, 687 24 Uherský Ostroh – Mgr. Jana Frühaufová
- ❖ Dětský domov, Základní škola a Praktická škola, Smolina 16, 766 01 Valašské Klobouky – Mgr. Lubomíra Chalánková
- ❖ Dětský domov a Základní škola Liptál, 756 31 Liptál 91 – Mgr. Eva Žůrková
- ❖ Dětský domov Bojkovice, Štefánikova 563, 687 71 Bojkovice – Mgr. Pavel Šoltys
- ❖ Dětský domov Vizovice, Chrastěšovská 65, 763 12 Vizovice – Mgr. Dušan Mynář

3.4 Časový plán a harmonogram výzkumu

Výzkum probíhal od září 2009 do března 2010 a lze ho rozdělit do těchto fází:

- 1) Stanovení tématu, vymezení výzkumných problémů a z nich plynoucích cílů.
- 2) Volba metodiky a výzkumných technik, zhotovení nástroje, zajištění technických opatření potřebných pro realizaci výzkumu – září 2009.
- 3) Předvýzkum – odzkoušení výzkumného nástroje – říjen 2009.
- 4) Přehodnocení výzkumného nástroje, nastavení na hlavní zkoumaný vzorek – listopad 2009
- 5) Realizace hlavního výzkumu, sběr dat – leden a 1. pol února 2010
- 6) Kontrola, třídění dotazníků – 2. pol. února 2010
- 7) Zpracování, analýza dat, interpretace a závěry výzkumného šetření – březen 2010

3.5 Předvýzkum

Dotazníkovým šetřením v předvýzkumu jsme chtěli zjistit obecné povědomí o problematice dětských domovů u laiků. Vzor dotazníku je v Příloze P I.

Předvýzkumu se zúčastnilo 20 lidí z mého bližšího okolí – 10 žen a 10 mužů ve věku od 28 do 41 let, z toho 11 s vysokoškolským vzděláním, 2 s vyšším odborným vzděláním, 5 se středoškolským s maturitou, a 2 vyučení.

Ukázalo se, že větší povědomost o dětských domovech mají ženy než muži, ženy jsou také přejícnější – 70% jich někdy v životě přispělo na nějaký dětský domov, z mužů jen 40%, spíše přispěli konkrétním darem než penězi. Většina (13) respondentů by byla ochotná buď si vzít dítě z dětského domova do pěstounské péče nebo si jej osvojit, případně využít adopce na dálku, pouze jeden byl zásadně proti jakékoli možnosti.

3.6 Popis výzkumu

Dotazníkovým šetřením je zkoumán pohled ředitele dětského domova na fungování tohoto zařízení. Ředitelé vybraných dětských domovů ve Zlínském kraji byli osloveni emailem, případně telefonicky, se žádostí o vyplnění dotazníku. Pět ředitelů odpověď zaslalo během

dvou týdnů zpět elektronickou cestou, jeden po delším otálení požádal o sdělení adresy a vyplněný dotazník vrátil poštou.

Hlavním cílem výzkumu je potvrdit nebo vyvrátit jednotlivé předpoklady, které jsme si stanovili (viz. bod 3.3.1.) a zjistit, co by ředitelé rádi změnili, zejména po stránce právní.

Hlavnímu výzkumu předcházela předvýzkum realizovaný dotazníkovým šetřením mezi laiky, kdy se zjišťovalo obecné povědomí o dětských domovech. Z tohoto předvýzkumu pak vznikla myšlenka soustředit se přímo na ředitele těchto zařízení, s tím, že jako oblast výzkumu byl vybrán Zlínský kraj.

4 REALIZACE VÝZKUMU

V předchozí kapitole jsme se zabývali popisem přípravné fáze výzkumu a předvýzkumem, nyní si představíme samotný výzkum a jeho výsledky.

4.1 Hlavní výzkum

Ve Zlínském kraji je 13 dětských domovů. Pro výzkum byli vybráni ředitelé dětských domovů z měst – Kroměříž, Vizovice, Uherský Ostroh, Bojkovice a městské části Valašských Klobouk Smolina, i z menší obce – Liptál. V zasílaném emailu bylo vysvětleno, proč byli osloveni, a v úvodu dotazníku bylo krátké poučení, jak dotazník vyplnit – viz. Příloha P II. V případech, kdy nebyly vráceny dotazníky v předpokládané době, byli ředitelé kontakto- váni také telefonicky.

4.2 Analýza a interpretace dat z hlavního výzkumu

Výzkumný vzorek sestával z dětských domovů ve městech i na venkově. Konkrétně Kroměříž s 29.041 obyvateli, Bojkovice s 4.721 ob., Vizovice s 4.600 ob., Uherský Ostroh s 4.492 ob., Liptál s 1.403 ob. a vesnička Smolina, která je však součástí města Valašské Klobouky s celkem 5.165 obyvateli.

4.2.1 Kvantitativní a obsahová analýza

Pro výzkum bylo ze 13 dětských domovů ve Zlínském kraji vybráno 6. Bylo dosaženo stoprocentní návratnosti.

Tabulka 4 Zastoupení respondentů z hlediska délky praxe v pozici ředitele a velikost zařízení dle počtu zaměstnanců a umístěných dětí

Působíště ředitele	Počet let ve funkci ředitele	Počet zaměstnanců	Počet umístěných dětí
Dětský domov Bojkovice	8	18	21
Dětský domov Liptál	5	40	44
Dětský domov Kroměříž	20	18,5	22
Dětský domov Valašské	18	40	30

Klobouky			
Dětský domov Vizovice	17	14	15
Dětský domov Uherský Ostroh	10	32	28

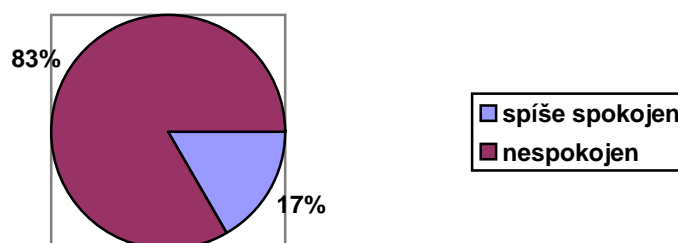
Z prvních otázek dotazníku jsme chtěli zjistit délku praxe ředitele a velikost zařízení dle počtu zaměstnanců a počtu svěřených dětí. Z tabulky 3 vyplývá, že největším ze sledovaných zařízení je DD Liptál, nejmenším DD Vizovice.

4.2.2 Kvantitativní a kvalitativní analýza

Kvalitativní analýza v tomto dotazníkovém šetření znamená analýzu výsledků vymezených dílčích výzkumných problémů. V této části je předvedeno potvrzení nebo vyvrácení dříve postavených předpokladů.

P1 Předpokládáme, že se projeví spíše nespokojenost ředitelů s financováním dětských domovů a problémy s vybíráním příspěvku na péči od rodičů, vzhledem k tomu, z jakých sociálních skupin nejčastěji končí děti v dětských domovech.

Obrázek 1 Spokojenost s financováním

Komentář:

V rámci položek 8 – 13 byly zjišťovány názory na financování dětského domova, úspěšnost v získávání sponzorů a také míra problémů s vybíráním příspěvku na péči od rodičů dětí.

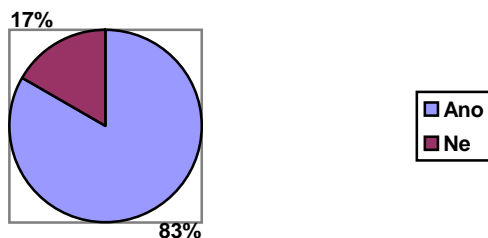
Interpretace:

Jak je vidět z Obrázku 1, nespokojenost se způsobem financování je značná. Dále z odpovědí vyplývá, že v průměru se podařilo za rok 2009 sehnat 4 sponzory a získaná částka se pohybuje v rozmezí 5 až 250 tisíc Kč. Získávání sponzorů ředitelé hodnotí jako spíše obtížné. Otázka č. 9 se týkala příspěvku na péči. Opět se ukázalo, že s vybíráním příspěvku od rodičů jsou problémy velké, v průměru v 65% případů. Důvod vidí ředitelé ve špatné sociální situaci většiny rodičů, v jejich neochotě platit a také ve špatné legislativě. Příspěvek od neplatících rodičů se snaží získat upozorňováním a připomínáním rodičům jejich povinností, zjišťováním jejich majetkových poměrů, následně oznámením soudům nebo trestním oznámením a jako poslední možnost návrhem na exekuci. V jednom případě dokonce placení promíjejí, pokud rodiče prokáží nedostatek financí, ale dluhy vedou v evidenci a později se je pokusí znovu vymoci. Další možností je také vyřízení hrazení příspěvku přes úřady práce případně pracovnice OSPOD.

Na základě získaných dat tedy předpoklad P1 přijímáme.

P2 Předpokládáme, že současné nastavení kapesného je řediteli dětských domovů považováno za dostačující a že je prováděna kontrola jeho využití.

Obrázek 2 Kontrola využití kapesného

Komentář:

V otázce č. 9 bylo zkoumáno, zda je prováděna kontrola, za co děti utratí kapesné, které ze zákona dostávají, a pokud ano, tak jakým způsobem.

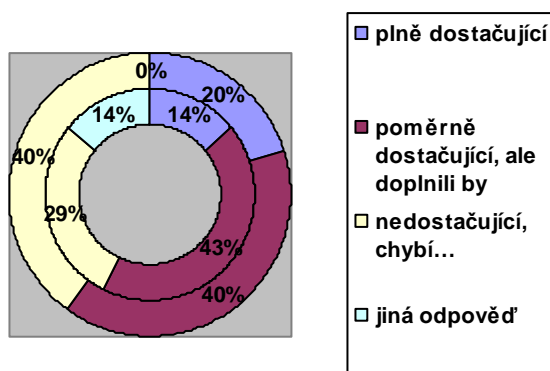
Interpretace:

V 5 ze 6 dětských domovů se útrata kapesného kontroluje. Způsoby jsou různé: Vychovatel chodí s dětmi na nákupy, má tak přehled co si kupují; jinde pouze konzultují vhodnost jednotlivých nákupů, přispívají radou případně pomocí při nákupech, zejména u mentálně retardovaných dětí; v dalším domově provádějí kontrolu pouze částečně formou komunikace s dětmi – co si koupili atd. V jednom případě si ředitel postěžoval, že je smutné, že děti mají na kapesné nárok a oni jim je nesmí odmítnout. Zda si koupí cigarety, drogy, sladkosti, vstupné na sport, kulturu, ... mohou jen monitorovat, vyzdvihovat kladné příklady, které ovšem děti moc slyšet nechtějí.

Na základě výše uvedeného předpoklad P2 přijímáme.

P3 Předpokládáme, že ředitelé dětských domovů nebudou spokojeni se současnou legislativou týkající se dětských domovů a chtěli by ji změnit.

Obrázek 3 Spokojenost se současnou legislativou

Legenda:

Vnitřní kruh se týká zákona č. 109/2002 Sb., vnější okruh vyhlášky č. 438/2006 Sb.

Komentář:

Dotaz na současnou legislativu byl rozdělen do dvou polootevřených otázek, č. 20 se týkala zákona č. 109/2002 Sb. a otázka č. 21 vyhlášky č. 438/2006 Sb. Možnosti odpovědí byly u obou stejné – je plně dostačující, poměrně dostačující, ale doplnil bych ..., nedostačující, velmi chybí úprava ... a jiná odpověď pro případ, že by respondenti chtěli svůj názor vyjádřit jinými slovy. Na případné změny v legislativě jsme se ptali v otázce č. 25, která byla otevřená a respondenti na ni mohli odpovědět bez omezení.

Interpretace:

Odpovědi ukázaly spíše nespokojenost s výše uvedenými právními předpisy. Konkrétně by respondenti navrhli tyto změny:

- upravit režim práv a povinností rodičů, aby nemohli nepřiměřeně a nevhodně zasahovat do kompetencí DD,
- upravit zákonem možnost poskytovat krátkodobá krizová lůžka pro pobyty děti rodičů v nouzi,
- doplnit do zákona možnost zaměstnat i psychologa, kromě pedagogických pracovníků,
- změnit úpravu „ošetřovného“ (příspěvku na péči), které by dle některých názorů měl platit stát, protože neplacením rodiči ředitelům DD narůstá administrativa s vymáháním pohledávek a z mnohých takovýchto dluhů se časem stávají nedobytné pohledávky. Návrh, aby vymáháním byla pověřena jiná instituce. Byl zde i názor, aby se vymáhání příspěvků přeneslo na soudy, což ale samozřejmě lze, pokud je k soudu podán řádný návrh. Spíš tím dotyčný myslel, že by nemuseli před exekucí si svou pohledávku zajistit tzv. exekučním titulem.
- změnit slovo ústavní ve spojitosti s dětským domovem, neboť dětský domov by měl být zařízením pro okamžitou pomoc dětem, které tento pobyt potřebují.
- vyřešit spoustu sporných míst v povinnostech a právech ředitele dětského domova,
- větší pomoc dětem při odchodu z domova, jako např. zajistit jim bydlení (to aby bylo již přímo v zákoně), možnost získat zaměstnání aj.
- zákon by měl umožňovat pobyt dítěte v DD na tzv. dohodu, což bylo dříve možné, kdy není soudem nařízena ústavní výchova, děti by v domově byli většinou od pondělí do pátku a na víkendy by jezdily ke své rodině apod. Tím by se vyřešila momentální nepříznivá situace v rodině a nebylo by nutné nařizovat ústavní výchovu.
- celkové sjednocení legislativy - MŠMT, MPSV, MV, MZ, ...
- dát více samostatnosti dětem v hospodaření – samostatný nákup potravin. Rodiče o své děti nepečují, jsou v péči DD, ale přitom bez souhlasu rodičů děti nemohou nastoupit do škol, DD jim nemůže poskytovat lékařské ošetření, rekreaci apod.

- zbytečná se jeví povinnost informovat v pravidelných intervalech rodiče, kteří přitom o děti nejeví sebemenší zájem, o tom, jak jejich děti prospívají „na těle i na duchu“,
- sociální pracovníci by měli věnovat více úsilí prevenci, zařazovat děti dříve do DD (mnohdy k tomu dochází až před 18. rokem věku dítěte), kdy by takto byla rodičům poskytnuta možnost upravit své materiální i další poměry. Děti by pak nemusely v některých případech zůstat dlouhodobě v péči DD.

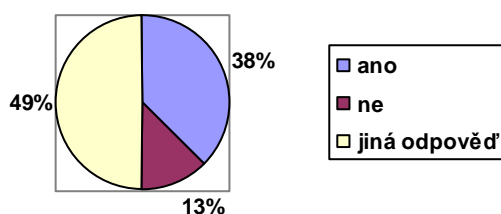
Předpoklad P3 tedy přijímáme.

Poznámka:

Na těchto třech otázkách bylo vidět, že legislativa ředitele trápí již dlouhodobě, uvedli také, že připomínkovali již spoustu paragrafů, ale bezúspěšně. Souhlasím s názorem, že není nutné spojovat dětský domov s pojmem ústavní, domov by měl být něco příjemného, bezpečného, což slovo ústavní příliš nenavozuje. Také uznávám, že vymáhání příspěvku na péči je velmi zatěžující, ale nemyslím si, že by bylo reálné pověřit tímto jinou institucí. Spíše se musí ředitele naučit zacházet s pohledávkami a vymáhání přenechat soudním exekutorům.

P4 Předpokládáme, že ředitelé dětských domovů budou přesvědčeni, že dětský domov připraví jejich svěřence dostatečně pro samostatný život mimo toto zařízení.

Obrázek 4 Přípravenost na samostatný život

Komentář:

K této otázce jsme dali kromě zaškrtnutí ano/ne také možnost odpovědět jinak, abychom získali i případný jiný pohled. Čehož se nám také dostalo.

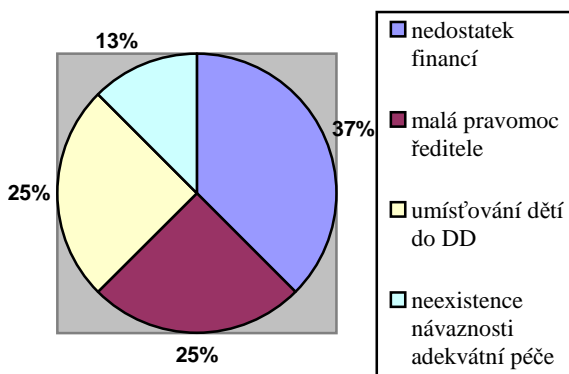
Interpretace:

Ani jedna z možných odpovědí nezůstala bez komentáře. Ve třech případech sice souhlasili, ale uvedli, že sami svěřenci musí chtít a ne si hrát „na chudáčky domováčky, které nikdo nic nenaučil“, vytkli nedostatky v oblasti možností s hospodařením s penězi, jelikož děti nemají dostatek možností nakládat s větším finančním obnosem než je v podstatě jejich kapesné. Dále, že příprava je v rámci možností dostatečná, ale musí pokračovat, tzn. děti musí mít kde bydlet a hlavně mít zaměstnání. Jedna odpověď byla ne s poznámkou, že tomu brání legislativní překážky, ale bez jejich dalšího určení. Ostatní využili jiné odpovědi a uvedli, že po odchodu z dětského domova by měla být ještě další supervize ze strany např. sociálních pracovníků, kurátorů apod. Úspěšnost v dalším životě také záleží na skladbě umístěných dětí, v této odpovědi to bylo vyjádřeno poměrem 60 ku 40.

Na základě výše uvedeného předpoklad P4 přijímáme.

P5 Předpokládáme, že největší problém ve fungování dětských domovů budou jejich ředitelé vidět v nedostatku financí.

Obrázek 5 Největší problémy spojené s fungováním dětského domova

Komentář:

K ověření tohoto předpokladu jsme použili otevřenou otázku č. 26, kde respondenti mohli volně vypsát, co považují za nejpalčivější problém, s kterým se při řízení DD setkávají.

Interpretace:

V odpovědích se nedostatek financí objevil hned třikrát. Dále:

- nespokojenost s umístováním dětí do dětského domova, ačkoli by spíš potřebovaly režim léčebně-výchovné skupiny,
- stížnost na pozdní zařazování dětí do dětských domovů ze strany sociálních pracovníků a soudců. Toto má pak za následek menší efektivitu výchovného působení na dítě, zmenšující se šance dítěte na zařazení do života ve společnosti.
- neexistence návaznosti adekvátní péče nebo dohledu nad dětmi po opuštění dětského domova (+ drogová problematika),
- malá pravomoc ředitele dětského domova, je pouze „vykonavatelem“ soudního rozhodnutí,
- názor, že ředitel je se svými pracovníky neustále „jednou nohou v kriminále“,
- neustálé kontroly (krajským úřadem) jsou velmi ponižující,
- požadavek na možnost zaměstnat na jeden úvazek psychologa.

Předpoklad P5 tedy přijímáme.

ZÁVĚR

Nemůžeme tvrdit, že dětský domov je ideální instituce pro umístění ohroženého dítěte, ale pro některé děti jde o jedinou možnost, jak co nejlépe prožít dětství a dospívání a odrazit se do dospělého samostatného života ve společnosti. Stát a odborná veřejnost má snahu o zlepšování situace ohrožených dětí, otázkou zůstává, jak dalece se to daří.

Z odpovědí ředitelů dětských domovů z výzkumu je cítit jejich únava až rezignace z toho, že ačkoli změny navrhují neustále, nevidí žádnou odezvu. Bylo by samozřejmě dobré provést další, podrobnější výzkum, např. formou rozhovoru s vybranými řediteli dětských domovů a zjistit tak více konkrétnější informace o jejich představách, jak změnit ať už práva a povinnosti jejich, svěřených dětí a rodičů, nebo vůbec systém umístování dětí do dětského domova.

Z doposud získaných odpovědí se dají vyvodit tato doporučení pro změnu právních předpisů týkajících se ústavní výchovy a dětských domovů:

- vznik krizových lůžek pro krátkodobé pobyty dětí rodičů v nouzi,
- umožnit pobyt dítěte v dětském domově na tzv. dohodu, která dříve byla možná, dítě byl v DD bylo od pondělí do pátku, na víkend by jezdilo ke své rodině,
- možnost zaměstnat psychologa na plný nebo alespoň částečný úvazek,
- možnost více kontrolovat využití kapesného dětmi v dětských domovech,
- stanovit po odchodu z dětského domova další dohled nad bývalým svěřencem, např. ze strany sociálních pracovníků OSPOD, kurátorů apod.,
- zrušit povinnost zařízení v pravidelných intervalech informovat rodiče o stavu dítěte, když tito se o dítě ve skutečnosti nezajímají,
- upravit práva a povinnosti rodičů, aby nemohli nepřiměřeně a nevhodně zasahovat do kompetencí dětského domova,

Z mého pohledu bych také byla pro větší proškolení ředitelů dětských domovů v právních předpisech týkajících se vymáhání pohledávek v souvislosti s problémovým vybíráním příspěvku na péči od rodičů svěřených dětí.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BURDEK, L. *Školství*. Zlín: Nakladatelství Sagit, a.s., 2008. ISBN 978-80-7208-698-6

HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.

KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3

MATOUŠEK, O., a kol. *Individuální plánování služeb u ohrožených dětí a mladistvých s důrazem na děti odcházející z ústavní výchovy*. Praha: Občanské sdružení Člověk hledá člověka, 2008. ISBN 978-80-254-2756-9

MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X.

MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-473-7.

ŠKOVIERA, A. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5.

Právní předpisy:

Vyhláška č. 438/2006 Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivní výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

Internetové zdroje:

<http://rejskol.msmt.cz/>

<http://www.zkola.cz/zkedu/management/oddeleniorganizacniaspravni/adresareprehledyastatistickeinformace/25683.aspx>

[http://www.msmt.cz/uploads/Skupina_6/Odbor_61/Institucionalni_vychova/Statistika_de
ti_v_institucionalni_vychove.pdf](http://www.msmt.cz/uploads/Skupina_6/Odbor_61/Institucionalni_vychova/Statistika_de
ti_v_institucionalni_vychove.pdf)

[http://www.nadacetm.cz/files/files/dokumenty/Problematika_Statistika_pobytova_zarizeni
_1989-2006.pdf](http://www.nadacetm.cz/files/files/dokumenty/Problematika_Statistika_pobytova_zarizeni
_1989-2006.pdf)

[http://www.msmt.cz/socialni-programy/narodni-akcni-plan-k-transformaci-a-sjednoceni-
systemu-pece](http://www.msmt.cz/socialni-programy/narodni-akcni-plan-k-transformaci-a-sjednoceni-
systemu-pece)

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

DD	Dětský domov
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
VÚ	Výchovný ústav
DÚ	Dětský diagnostický ústav
DDS	Dětský domov se školou

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Spokojenost s financováním.....	29
Obrázek 2 Kontrola využití kapesného.....	30
Obrázek 3 Spokojenost se současnou legislativou.....	31
Obrázek 4 Připravenost na samostatný život.....	33
Obrázek 5 Největší problémy spojené s fungováním dětského domova	34

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Počty dětí v zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy ve školním roce 2003/2004 až 2008/2009.....	18
Tabulka 2 Přehled dětských domovů zřizovaných Zlínským krajem	18
Tabulka 3 Design dotazníku	24
Tabulka 4 Zastoupení respondentů z hlediska délky praxe v pozici ředitele a velikost zařízení dle počtu zaměstnanců a umístěných dětí	28

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Vzor dotazníku pro předvýzkum	43
Příloha P II: Vzor dotazníku pro hlavní výzkum.....	46

PŘÍLOHA P I: VZOR DOTAZNÍKU PRO PŘEDVÝZKUM

DOTAZNÍK

V souvislosti s přípravou mé bakalářské práce, si Vás dovoluji tímto požádat o vyplnění následujícího dotazníku. Veškeré Vámi poskytnuté údaje jsou anonymní a budou použity výhradně ke zpracování této práce. Vyplněné dotazníky prosím zašlete co nejdříve zpět na e-mail: muezza@seznam.cz.

Děkuji

Lenka Srcháčková

Pokyny pro zpracování dotazníku: V případě vyplňování elektronického dotazníku podtrhnete nebo zvýrazníte tučně vhodnou odpověď, případně doplňte. V případě vyplňování tištěného dotazníku zakroužkujte nebo podtrhněte vhodnou odpověď, případně doplňte.

Otázky:

- 1) Uveďte váš věk:
- 2) Jste: žena / muž
- 3) Vaše dosažené vzdělání:
 - základní
 - vyučený(á)
 - střední
 - vyšší odborné
 - vysokoškolské
- 4) Bydlíte ve Zlíně?
ano / ne
- 5) Setkali jste se někdy s osobou, která žila v dětském domově?
ano / ne
- 6) Slyšeli jste někdy o Dětském domově ve Zlíně, Lazy 3689?
ano / ne
- 7) Pokud ano, líbí se Vám lokalita umístění budovy DD ve Zlíně, její okolí?

ano / ne

8) Zajímali jste se někdy o problematiku dětských domovů?

ano / ne

9) Znáte pojem „dům na půl cesty“?

ano / ne

10) Pokud ano, souhlasíte s tím, že tyto domy jsou potřebné?

ano / ne

11) Myslíte si, že pobyt v dětském domově je pro děti:

- přínosný
- traumatizující
- stejný, jako by žily v rodině
- jiný: (uveďte jaký)

12) Souhlasíte s názorem, že děti z dětských domovů mají větší sklon páchat trestnou činnost?

ano / ne

13) Myslíte si, že děti v dětských domovech mají stejnou šanci na vzdělání jako děti žijící ve svých rodinách?

ano / ne

14) Poslali jste někdy finanční částku na konto některého dětského domova?

ano / ne

15) Poslali jste někdy konkrétní věc jako dárek pro děti z dětského domova?

ano / ne

16) Kdyby se v blízkosti Vašeho bydliště měl stavět dětský domov, byli byste:

pro / proti

17) Kdyby se v blízkosti Vašeho bydliště měl stavět dům na půl cesty, byli byste:

pro / proti

18) Kdyby jste nemohli z jakýchkoli důvodů mít své děti:

- adoptovali byste si dítě z dětského domova
- vzali byste si dítě do pěstounské péče

- dítě z domova byste si rozhodně nevzali, protože (doplňte)

.....
.....
.....

Děkuji za vyplnění dotazníku!

Pokud chcete k danému tématu ještě něco uvést, můžete zde:

.....
.....
.....

PŘÍLOHA P II: VZOR DOTAZNÍKU PRO HLAVNÍ VÝZKUM

Pokyny pro zpracování dotazníku: Podtrhněte nebo zvýrazněte tučně vhodnou odpověď, případně doplňte.

- 1) Jak dlouho již pracujete v nějakém zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy?
 - a) méně než 1 rok
 - b) od 1 do 5 let
 - c) od 5 do 10 let
 - d) více než 10 let

- 2) Jak dlouho zastáváte funkci ředitele ve Vašem zařízení?

- 3) Kolik máte v současné době zaměstnanců?

- 4) Kolik z toho máte zaměstnanců
 - a) administrativních
 - b) pedagogických
 - c) zdravotnických
 - d) provozních

- 5) Kolik je nyní u Vás umístěno dětí?

- 6) Do kolika rodinných skupin jsou děti rozděleny?

- 7) Kolik je u Vás umístěno nezletilých matek s dětmi?

- 8) Jak jste spokojen(a) se způsobem financování dětského domova?
 - a) zcela spokojen
 - b) spíše spokojen
 - c) spíše nespokojen
 - d) naprosto nespokojen

- 9) Máte problémy s vybíráním příspěvku na péči od rodičů dětí?

Pokud ano, v kolik procentech případů?

Proč myslíte, že tomu tak je?

Jak dále postupujete, když rodiče příspěvek nehradí?

- 10) Jeví se Vám získávání sponzorů jako
- a) snadné
 - b) obtížné
 - c) jiná odpověď
- 11) Kolik sponzorů jste získali za rok 2009?
- 12) Šlo spíše o pomoc:
- a) finanční
 - b) konkrétní dary (jako hračky, vybavení pokojů apod.)
 - c) jiné (např. hrazení pobytů, kurzů apod.)
- 13) V případě finanční pomoci, jaká částka se Vám podařila získat za rok 2009?
- 14) Kolik zaměstnanců od Vás odešlo za poslední rok?
- 15) Kolik z nich bylo
- a) pedagogických pracovníků?
 - b) administrativních pracovníků?
- 16) Z jakých důvodů myslíte, že k jejich odchodu dochází?
- 17) Výše kapesného pro děti daná z. č. 109/2002 Sb.
- a) Vám připadá dostatečná
 - b) myslíte si, že by měla být zvýšena
 - c) myslíte si, že by měla být snížena
 - d) jiná odpověď
- 18) Kontroluje se nějakým způsobem útrata kapesného dětmi?

- a) ano
- b) ne

Pokud ano, jakým způsobem:

19) Jaké možnosti mají děti z dětského domova po dosažení zletilosti ve Vašem městě:

- a) mohou zůstat v našem zařízení až do
- b) mohou využít služeb Domu na půl cesty
- c) musí se samy o sebe postarat a najít si ubytování
- d) jiné:

20) Považujete úpravu dětských domovů v zákoně č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních za:

- a) plně dostačující
- b) poměrně dostačující, ale doplnil bych
- c) nedostačující, velmi chybí úprava
- d) jiná odpověď

21) Považujete vyhlášku č. 438/2006 Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních za

- a) plně dostačující
- b) poměrně dostačující, ale doplnil bych
- c) nedostačující, velmi chybí úprava
- d) jiná odpověď

22) Výčet práv dítěte dle zákona č. 109/2002 Sb. považujete za

- a) dostatečný
- b) příliš obsáhlý
- c) rozšířil(a) bych jej o
- d) odstranil(a) bych z něj

23) Výčet povinností dítěte dle zákona č. 109/2006 Sb. považujete za

- a) dostatečný
- b) příliš obsáhlý
- c) rozšířil(a) bych jej o
- d) odstranil(a) bych z něj

24) Myslíte si, že dětský domov připraví své svěřence dostatečně pro samostatný život mimo toto zařízení?

- a) ano
- b) ne
- c) jiná odpověď

25) Co myslíte, že by se mělo změnit v legislativě týkající se dětských domovů?

26) Co považujete za nejpalčivější problém, s kterým se při řízení dětského domova setkáváte?

Děkuji za vyplnění a vrácení dotazníku.